

Svoboda slova

Toto slovní spojení nám zní naprosto pravdivě a na první pohled se nezdá, že by to snad mohlo být jinak. Žijeme ve svobodné zemi, máme ústavu, vládu a jsme demokratická společnost. Náš národ je vzdělaný, vyspělý a měl by být schopen tolerance. Pokud by si o tom někdo dovolil zapochybovat, bude označen za „hnidopicha“ a věčného nespokojence. O svobodě se nepochybuje a nepřemýšlí. Proč také myslet na něco, co už dávno před námi vymyslel někdo jiný? Přeci nebudeme ztrácet čas ověřováním skutečnosti. Ale je skutečnost tak skutečná a pravdivá, jak se myslíme? Na to bych vám chtěla pomoci odpovědět.

Začíná to nenápadně: „Nene, to neříkej, to se nesmí,“ kárá mě maminka a já dostávám první životní lekci o tom, že některé věci se prostě ve společnosti nevyslovují. Uznávám, že tříleté dítě oznamující na celý autobus, že ta paní je určitě čarodějnice, nemusí být každému po chuti. Ano, je to nespolečenské a velmi hulvátské. A navíc neohleduplné k té ubohé paní, která zcela určitě malé děti nejí, i když po několika takovýchto označeních by ji ta představa zřejmě uklidnila. Kdybych byla dítko zvědavější, možná bych se zeptala proč. Ale i to už mi bylo zakázáno, jelikož dospělí rozhodně nemají čas odpovídat na všetečné a nesmyslné otázky. A tak jsem si odnesla ponaučení o tom, že je lepší „držet hubu a krok“. Určitě k tomu přispělo to, že se maminka velice zlobila a já jsem nedostala slíbený bonbonek.

Tahle lekce pro mě byla velice poučná a já si na ni měla mnohokrát vzpomenout. Nechtěla jsem totiž zůstat bez sladké odměny a naučila jsem se říkat to, co ostatní chtěli slyšet, protože to bylo pohodlné. A to vlastně dělám dodnes. Nesnáším jednu ze svých kamarádek a místo, abych jí otevřeně řekla, že je „kráva nebeská“, což se ovšem pro mladou, slušně vychovanou dámu nehodí, se s ní bavím a předstírám přátelství. Pokud nechci ztratit přízeň celé party, musím se přetvařovat a říkat to, co se má. Pak budu hodná holčička a dostanu bonbonek. Jsem v rámci možností oblíbená a mám kamarádky. To, že má tenhle bonbonek trpkou příchuť maškarády, a to, že po něm zřejmě dostanu žaludeční vředy, mě netrápí.

Co dále velice usnadňuje modernímu člověku život, je mlčení. Každý má svůj názor a snad má i přirozenou chuť ho prezentovat. Já jej také kdysi měla. Ovšem s postupem času jsem s ohromením zjistila, že ostatní lidé mají odlišné názory a že pro ně mají mnohdy fanaticky nelogické argumenty a že jediné, čeho dosáhnou, je hádka, popřípadě rovnou smetení ze stolu a zadupání do země typu: „Jsi ještě příliš malý pán, na to, abys mohla rozhodovat,“ jak pravidelně prohlašuje má maminka, chceme – li zůstat u těch příkladů ze života. A tak jsem se vchytrale naučila vyslídit názor toho druhého a ten svůj mu přizpůsobit. A tak místo toho, abych řekla, že skupinu, kterou výše zmíněná kamarádka miluje, naprosto nesnáším, tvrdím opak a nadšeně vyrážím na koncert. A dostávám za to druhý bonbonek. Měl by být sladký, proč mám tedy v ústech zvláštní pachut’?

Občas se stane, že potkám někoho inteligentního a přístupného i jiným názorům. Ale to je opravdu málokdy, protože je statisticky prokázáno, že blbci se vyskytují mnohem častěji než „neblbci“, a navíc vrána k vráně sedá, čímž by mohla být vysvětlena vysoká koncentrace blbců skutečných i domnělých v mém okolí. V případě výskytu takové bílé vrány shodím svou patolízalskou masku a chvíli volně dýchám. Jaká

to úleva pro mé ubohé, utlačované plíce! A také pro mé chuťové buňky, neboť tento bonbonek je, beze vší pochybnosti, sladký.

Vtipná situace nastane, pokud potkám člověka se stejnou taktikou jako já. Opatrné oťukávání a omílání obecných frází připomíná druh tance s kobrou – čekám, zda mě uštkne či ne. Tyto situace, ač vypadají nevinně, jsou ve skutečnosti vážným narušením mé rovnováhy. Rozumějte, člověk stejně utřápnutý ve svých názorech jako já má jen dvě možnosti – vzdát se svého pohledu na svět úplně a zapomenout, že kdy nějaký existoval, a nebo se z radosti ze ztráty okovů paní přetvářky tak rozohní, že předčí jakéhokoli fanatika. V prvním případě vyhrávám já a místo na výsluní „ženy, co udává názor“ je mé. V druhém případě se zbaběle stahuji a přenechávám ho soupeři. Jen mě občas přepadá myšlenka, co až budu já ten věčně prohrávající bez vlastního názoru? Poznám to vůbec? A jakou mám jistotu, že to ještě nenastalo?

Občas přemýšlím nad souvislostmi. Lidé se často ptají: „Jak se to mohlo stát? Jak je možné, že Němci poslali do koncentrační tábory miliony Židů a nikomu to nevadilo? Proč jsou války, když jejich jediným důsledkem je smrt a utrpení? Jak to, že lidé v Československu žili tak dlouho ve státě bez svobody slova a nikdo nic neudělal? Kam se všichni rozumní lidé poděli?“ Myslím, že jsem našla odpovědi na tyto otázky. Lidé na celém světě totiž dostávají ty samé příklady a lekce, jaké jsem měla i já. Je obtížné vymanit se z toho, co je pohodlné. Říct svůj názor a trpět, být mučen, umírat? Proč? Vždyť mě se to netýká... To ti druzí. Nehas, co tě nepálí. Dokud nevraždí tebe, není to tvá věc. To byla hesla tehdejší doby.

Ale opravdu je to něco tak dávného, co se nás v žádném případě netýká? Vždyť lidí jako já je na světě spousta. Teď o nic nejde a problém s mou kamarádkou je malicherný, stejně jako většina věcí, při kterých předstíráte i vy. Pokud by šlo do tuhého, mohlo by se to změnit. Určitě vystoupí spousta lidí a učiní se spravedlnosti zadost. Ale jak to bude skutečně? Semknou se v příštích zlých dobách lidé a vyhází ty darebáky z kola ven? Nebo zůstanou stejní jako kdykoli v minulosti? Na to už si odpoví každý sám. Já jsem pesimista. Myslím, že zůstanou stejně neteční a budou mlčet, stejně jako ve všedním životě.

Problém totiž není ani tak nedostatek svobody slova, jako nedostatek odvahy. Odvaha je krásná vlastnost, ušlechtilá a opěvovaná. Ale vzácnější než šafrán a prchlivější než plnokrevný hřebec. Já sama k ní chovám obrovskou úctu. Obdivuji hrdiny v knihách i bezejmenné hrdiny všedních dnů, kteří se nebojí projevit i za cenu posměchu. A tím více obdivuji ty, kteří to dokázali v krizové situaci, za cenu vlastního života. Ale nepohrdám těmi, kteří to nedokázali. Je to přirozené a někdo to tupé stádo tvořit musí. Vždyť možná přijde den, kdy se budu rozhodovat já, budete se rozhodovat i vy. Jaké rozhodnutí to bude? To ukáží dějiny a čas.